

необхідно враховувати, що вступ у силу Угоди про асоціацію – політичне рішення, яке залежить, передусім, від зацікавленості Євросоюзу поглиблювати співробітництво з відповідною державою, з урахуванням рівня її соціально-економічного, політичного, правового розвитку, що є подібним (хоча би досить віддалено) до аналогічного у ЄС. У цьому процесі Євросоюз займає помірковану позицію, спостерігаючи за відповідними змінами та реформами, що мають місце у конкретній, зокрема нашій, державі. Таким чином, прогрес у процесі укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом перебуває у пропорційній залежності від дотримання нашою державою базових цінностей, на яких ґрунтується ЄС (повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини).

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що з формальної точки зору Угода про асоціацію ані передбачає, ані виключає майбутнього членства України в Європейському Союзі. Водночас зміст Угоди однозначно свідчить про її інтеграційний характер: внаслідок виконання Угоди Україна інтегрується до внутрішнього ринку Об'єднаної Європи і впритул підійде до виконання Копенгагенських критеріїв членства в ЄС. Це дозволить створити міцне підґрунтя для результативного порушення питання про членство і здобуття необхідної підтримки серед держав-членів ЄС.

Нечипоренко А.О.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
аспірант кафедри теорії держави та права

СУЧАСНЕ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПІДХІД

Вітчизняні і зарубіжні правники стверджують, що основним завданням правознавства сьогодення є пошук шляхів формування нового, інтегрального (інтегративного) типу праворозуміння, що виникає на основі діалогу всіх шкіл і течій у сучасному правознавстві, як західних, так і східних.

Такий інтегральний підхід, на їх думку, покликаний не механічно поєднати, а синтезувати теоретично значущі моменти, опрацьовані конкуруючими науковими теоріями: нормативний аспект права і його специфічний механізм функціонування в державі – в етатистському підході; суб'єктивно-діяльнісний аспект права – в соціологічній школі; сприйняття права як цінності – у юснатуралізмі; психічна складова права – у прибічників психологічної школи права тощо. Вони стверджують, що подібна теорія може "примирити" існуючі в різних варіантах праворозуміння теоретичні опозиції "ідеального" і "матеріального", "раціонального" і

"ірраціонального", "належного" і "сутнісного", "суб'єктивного" і "об'єктивного", "природного" і "сконструйованого" у праві, оскільки право, як багатовимірне, багатогранне явище, включає в себе всі ці сторони.

Так, з позиції онтологічної теорії комунікативного права, яка являє собою один із варіантів інтегрального праворозуміння, право розглядається як таке, що містить і ідеальне, і матеріальне, раціональне і ірраціональне, належне і сутнісне, об'єктивне і суб'єктивне, "природне" і "сконструйоване", статичне і динамічне. А. В. Поляков, зокрема, особливо підкреслює персоналістичну і гуманітарну направленість такого підходу.

Комунікативна концепція права визнає власну природу права (правову структуру), що не може бути зведена до жодних штучних конструкцій і соціокультурних закономірностей. Однак також визнає можливість як створення права державою, так і його безпосереднє виникнення і функціонування у суспільстві, причому цей комунікативний процес нерозривно пов'язаний з індивідуальною і суспільною психікою.

Право одночасно – ідея і текст, норма і правовідносини, імперативно-атрибутивні переживання і соціалізовані цінності. Жодне з цих положень взятих окремо не істинне, лише в межах цілісного сприйняття права вони набувають ейдетичний смисл. І хоча в силу своєї багатогранності право може пізнаватися різними способами, але цілісно, на думку авторів і прихильників цієї концепції, проглядається у феноменолого-герменевтичному ракурсі. За словами А.В. Полякова, особливістю комунікативної концепції права є те, що вона спирається на висновки, вже визнані іншими науками, але поширює їх і на правознавство, будучи досвідом побудови цілісного, інтегрованого правового знання.

Пропонуючи свою концепцію праворозуміння, яка названа ліберальною (лібертарно-юридичною), професор В.С. Нерсесянц виходить з центральної ідеї розмежування права і закону. А будь-яка теоретично послідовна і цілісна концепція розрізнення права і закону "передбачає визнання специфіки права як особливого соціального явища, відмінного принципу і об'єктивних властивостей права, незалежних від волі або свавілля законодавця, емпіричного змісту поточного законодавства і т. д. Уся ця об'єктивно обумовлена своєрідність і характерні особливості права сконцентровані і у комплексно представлені у специфічному правовому принципі формальної рівності, що передбачає свободу індивідів як суб'єктів права, формальну рівність і свободу людини в системі правової регуляції і правового способу буття.

Право, відтак, не просто всезагальний масштаб і рівна міра (форма, норма), а всезагальний масштаб і рівна міра свободи

індивідів. Закон, що відповідає змісту і смислу принципу правової рівності і свободи, – це і є правовий закон; інакше ми маємо справу з правопорушующим законом, антиправовою "нормативністю" політико-наказових актів". Незважаючи на усі переваги цієї концепції, у літературі виражаються думки з приводу неоднозначності, незрозумілості останньої (навіть для досвідчених правників).

Ще однією сучасною концепцією інтегративного типу праворозуміння XXI ст. є концепція реалістичного позитивізму, вироблена професором Р.А. Ромашовим. За словами самого автора, реалістичний позитивізм є синтезом формально-юридичного позитивізму і соціологічної юриспруденції. У цьому відношенні авторська спроба висунути і обґрунтувати власну концепцію праворозуміння укладається у пошуки створення інтегративної концепції праворозуміння, що об'єднує змістовну і інструментальну складові феномену, що аналізується, але із збереженням позитивістського спрямування підходів, що і зафіксовано у означенні концепції.

Як впливає зі змісту наукових праць Р.А. Ромашова, головним завданням він убачає надання теорії права практичного характеру (йдеться про реалістичний підхід до права у контексті цілеспрямованої людської діяльності). При цьому, відзначає автор, варто розрізняти право як явище об'єктивної реальності і його суб'єктивне сприйняття. Визначившись з тим, що право являє собою складне для розуміння явище, професор Р.А. Ромашов спрощує завдання і розглядає право у контексті інструментального підходу. "У межах цього підходу, – пише Р.А. Ромашов, – право слід розглядати як регулятивно-охоронну систему, що складається із загальнозначущих (правил) норм, що приймаються (ухвалюються або санкціонуються) з метою забезпечення соціальної стабільності, безпеки і розвитку".

З даного визначення автор концепції виводить дві основні ознаки права: загальнозначущість і результативність. Якщо взяти за основу подібне розуміння права, резюмує Р.А. Ромашов, то знімається велика кількість протиріч, зокрема, протиріччя "право – держава – закон", а також "національне – міжнародне право". Так само, як і стосовно попередніх двох концепцій, реалістичний позитивізм має як прибічників, так і противників. "Загалом запропонована цікава теорія, – пише професор І.Л. Честнов, – хоча, очевидно, вона не є остаточною і завершеною (у цьому, можливо, виражається потенційність автора, який прагне до нового). Так, не можна не привітати здійснену спробу пов'язати теорію держави і права з практикою (відрив між ними є невідворотним, але повинен скорочуватися) і сформулювати на її основі реалістичне

праворозуміння".

Отже, як видно, у пострадянській науковій і навчальній літературі й досі триває дискусія про співвідношення права і закону. В межах цієї дискусії зустрічаються твердження про те, що нібито у всьому світі право ототожнюється із законом. Наприклад, М.Н. Марченко вважає, що "у правотворчій і правозастосовній діяльності державних органів Росії і інших країн домінуючими є ідеї єдності, неподільності права і закону; між правом і законом не проводиться жодного розмежування". Таке твердження провокує думку про те, що незважаючи на обраний державами пострадянського табору новий шлях розвитку, свідомість (зокрема, правосвідомість) суспільства, окремих громадян, владних кіл, а також способи і методи досягнення цілей демократії все ще залишаються "старими" (радянськими).

Дійсно, в українській посттоталітарній свідомості, як і у правотворчій та правозастосовній діяльності й досі переважає ототожнення права і закону. При цьому, таке ототожнення суперечить положенням чинної Конституції України. У ній природні права людини постулюються як критерій правового характеру законів. Основний Закон встановлює вимогу щодо підпорядкування діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування правам людини, забороняє видавати і застосовувати приписи, що порушують закони. Деякі теоретики права упевнені, що ця правова інтенція Української Конституції відображає злам, що намітився в пострадянській свідомості (і навіть свідомості багатьох представників владної еліти). Однак, це не означає, що пошук відповіді на запитання "що таке право"? буде припинено, а проблеми щодо ролі правових принципів, зокрема, принципу верховенства права та правової держави, в правотворчій та правозастосовній діяльності буде остаточно вирішено за посередництвом інтегрального підходу до праворозуміння.

**Орлова Н.Г.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
аспірант кафедри трудового права**

РЕПАТРІАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА МІРА ЗАХИСТУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ПРАВ МОРЯКІВ

Проблема забезпечення своєчасної репатріації є найбільш актуальною частиною загальної проблеми захисту соціально-трудоових прав моряків. Це пов'язано з різким збільшенням кількості морських судів, плаваючих під так званим "зручним прапором". Саме на таких судах зафіксована більшість конфліктних ситуацій,